

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

Projectieve identificaties in het wetenschappelijk denken

ARY VAN ENGELEN

Projectieve identificaties zijn door Melanie Klein beschreven als een primitieve afweervorm, waarbij psychische inhoud die ondraaglijk zijn naar buiten worden verplaatst en gedeponereerd in een ander om deze zich vervolgens toe te eigenen nadat ze door de ander draaglijker zijn gemaakt. Nu de rookwolken omtrent het begrip na meer dan een halve eeuw enigszins zijn opgetrokken, blijkt het mechanisme van universeel belang in het denken over normale communicatie en oordeelsvorming, waarschijnlijk zelfs over leerprocessen in meest uitgebreide zin.

Jawel, als fervent aanhanger van de vrijheid van denken erger ik mij in toenemende mate aan de voorwaarde in de niet-exacte wetenschappen iedere opmerking te baseren op literatuurgegevens, als antwoord wellicht op de vraag: «Waar haalt hij het vandaan?» De keuze van dergelijke gegevens berust op regelrechte projectieve identificaties. Nu ik dit heb genoemd, hoef ik voor de goede verstaander toch nauwelijks meer uit te leggen wat ik bedoel. Enerzijds wordt objectiverend geoordeeld en beoordeeld, anderzijds ontleent men ieder oordeel aan het eigen gedachtegoed, kenbaar aan de keuze tussen wat wel en wat niet uit de buitenwereld wordt overgenomen, hetgeen

leidt tot selectieve censuur. De aan Kafka ontleende situatie in het wetenschappelijk denken wordt aangenomen als ongeschreven wet, waaraan een goedwillend beoefenaar van een wetenschappelijk georiënteerd beroep als psychoanalyticus/therapeut zich moet onderwerpen. En iedereen die het anders ziet heeft het niet begrepen.

En wat nog erger is: wanhopige hoogleraren hebben — aanvankelijk nog met enig succes — toegegeven aan de verleiding wetenschappelijke-literatuurgegevens zelf te verzinnen om hun ideeën door te drukken, waarschijnlijk doordat ze — op deze wijze beroofd van hun vrijheid van denken — binnen het wetenschappelijk keurslijf moeten opereren, niet bij machte iets te zeggen over de aard van dat keurslijf als zodanig.

Ik wil niet beweren dat ik iets beter weet, misschien bij uitzondering in dit geval, omdat ik mij niet kan verenigen met de maffia van het huidig wetenschappelijk denken. De uitwerking van het concept «projectieve identificatie» als normaal psychisch mechanisme levert in samenhang met andere uit de pathologie ontwikkelde begrippen belangrijke kernachtige inzichten op. Daarbij denk ik in de eerste plaats aan de door Kris als conflict en weerstand beschreven divergenties. Het risico is evenwel dat de auteurs en hun lezers de oorspronkelijke opzet onvoldoende gewaarborgd vinden, want er wordt een stukje terzijde gelegd, zoals in dit geval de pathologie, om aldus een combinatie van twee belangrijke bestaande concepten te kunnen maken.